

PREOȚI GRECO-CATOLICI

Preotul **Dumitru Mureșan** din Oradea a fost deținut politic.

Preotul **Liviu Mureșan**, paroh în satul Vale, comuna Aluniș, județul Cluj, a fost ridicat fără să i se dea vreo explicație și închis între anii 1952 - 1953. I s-a luat casa părintească, cu tot ce era în ea, acareturile, vitele, cerealele. Un servitor a reușit să ascundă doi saci de porumb pentru soția preotului și pentru copii care au avut astfel, o vreme, ce mânca. Soția, învățătoare, a fost concediată; a plecat la Gherla, de unde era de loc.

După ieșirea preotului din închisoare, s-au stabilit la Cluj, unde dânsul a lucrat ca muncitor la "Carbochim".

Preotul **Gheorghe Mureșanu**, de la biserica "Schimbarea la Față" din Cluj, a fost arestat în 1949 și condamnat pentru "uneltire împotriva ordinii sociale". Vreme de 12 ani a fost închis la Aiud, Gherla, Baia Sprie, Periprava și Vișoara (Ialomița), după care a avut, timp de patru ani, domiciliu obligatoriu.

Părintele **Ioan Nap**, parohul Moiseiului, județul Maramureș, a fost purtat prin temnițele comuniste, pentru că a rămas statornic în credința sa catolică românească.

Preotul **Gheorghe Neamțu**, din Cluj-Napoca, a fost condamnat la doi ani de închisoare corecțională și 2000 de lei amendă pentru delictul de instigare publică, prin Horărârea penală nr. 2908 din 10 noiembrie 1948 a Tribunalului Militar din Cluj: președinte col. Magistrat Vlasu Vasile... Grefier ss Lupu Manole.

Cu Dosar nr. 13034/1948 Judecătoria Populară Urbană Cluj - Carte de Judecată Penală nr. 2849/1948 prin Sentință publică din 14 decembrie 1948 condamnă pe inculpatul NEAMȚU GHEORGHE, din Cluj, str. Traian, nr. 27, pentru faptul de sabotare a măsurilor de interes public. La apelul nominal nu s-a prezentat nimeni. Procedură completă. Dezbaterile au urmat conform încheierii ședinței publice din 7.XII. 1948, iar pronunțarea s-a amânat pentru astăzi, când JUDECATA asupra acțiunii publice de față a fost deschisă contra inculpatului cu domiciliul în Cluj, prin care it-e impută următoarele: Conform adresei Chesturei Poliției Cluj, nr. 7730 din 30 oct. 1948, se constată că inculpatul Neamțu Gheorghe se face vinovat de delictul prev. și pedep. de art. 5 din Legea nr. 670/1946 prin aceea că de la 14 august 1948 și până la 23 octombrie 1948 a dormit în Casa Surorilor de la Clinici în str. Miko, nr. 3, unde avusese înainte domiciliul stabil și aceasta pentru a celebra Liturghia pentru surori la 5,30 dimineața, iar peste noapte să fie la dispoziție pentru cazuri urgente pentru bolnavi, pentru asistența celor spirituale, iară a sesiza organele poliției - Biroul Populație Cluj. Având în vedere că aceasta rezultă din actele și lucrările dosarului, iar infracțiunea este pe deplin dovedită din recunoașterea inculpatului. Considerând că prin comiterea acestor fapte inculpatul s-a făcut vinovat de delictul prev. de art. 5 din Legea nr. 670/1946, text anunțat în ședința publică. Văzând disp. art. 107 și urm. pr. pen. Pentru aceste motive - In numele legii - Hotărăște:

Condamnă pe inculpatul NEAMȚU GHEORGHE născut în Toltiur, jud. Someș la 27 dec. 1919 și domiciliat în Cluj-Napoca, str. Traian, nr. 27, de profesie - preot greco-catolic, român, fără avere, confesor în rezervă, a mai fost condamnat pentru instigație publică de Trib. Militar la 2 ani, să sufere trei luni închisoare corecțională. Obligă pe inculpat să plătească statului suma de 299 lei cheltuieli de procedură. Cu recurs în termen de 10 zile. Dată și pronunțată în ședința publică, azi 14 decembrie 1948. Judecător, ss Indescifrabil LS, Asesori, ss Indescifrabil, Grefier, ss Indescifrabil.

După ispășirea condamnărilor prezentate mai sus, părintele Gheorghe Neamțu, licențiat al Academiei Teologice din Blaj, seria 1947, a fost din nou arestat și deținut la Canal, în Delta Dunării și în alte locuri, încă șase ani. Reîntors acasă, a fost continuu urmărit de Securitate și lipsit de serviciu mult timp. A activat din plin ca preot greco-catolic în clandestinitate. Anii de închisoare și urmărire i-au produs grave suferințe, dar n-a încetat să lucreze la traducerea unor opere teologice și științifice în limba franceză, însumând câteva mii de pagini. A creat de asemenea admirabile opere de sculptură în lemn.

Protopopul **Nicolae Nechita** din Târgu Lăpuș a fost condamnat la 11 februarie 1949 împreună cu alți 22 de credincioși greco-catolici. A murit în 1986 la Spitalul din Lăpușul Românesc.

Părintele **Dumitru Neda**, canonic mitropolitan și profesor la Academia Teologică din Blaj, ziarist de prestigiu, s-a născut la Nevrincea în Banat, la 22 februarie 1893. A făcut studii teologice la Viena și Innsbruck, după care a devenit notar consistorial al Diecezei Lugojului, apoi profesor la Academia Teologică din Blaj.

A fost arestat în 1950 și dus la închisoarea din Sighet. Ca rezultat al suferințelor, s-a îmbolnăvit de plămâni. În 1952 a fost lăsat acasă și s-a internat la "Spitalul evreiesc" din Cluj, unde a fost îngrijit în mod deosebit de către doctorul internist prof. univ. Alexandru Ciplea, care îi cumpăra medicamente pe banii lui.

Deși bolnav, era optimist; în privința viitorului Bisericii Unite, afirma că toate evenimentele istorice se desfășoară după planul și voința lui Dumnezeu.

Arestat din nou, părintele a fost dus de la Cluj la Sibiu și judecat de Tribunalul Militar, care i-a stabilit "domiciliu ales" la Craiova, iar după alții la Tg. Jiu, unde a murit în 1956.

Preotul **Vasile Nemeș**, născut în 1916 la Călinești - Maramureș, a făcut studiile primare în satul natal, apoi Școala normală în Sighetu Marmăției și Academia Teologică din Cluj, a fost numit preot la Soconzel, județul Satu Mare, în 1944, unde și-a îndemnat credincioșii să nu răpească abuziv din pământul grofilor unguri, la îndemnul comuniștilor, ci să se bucure de cât pământ au, fiindcă va veni timpul că nu-l vor avea nici pe acela, pentru că se vor face colhozuri ca și în Rusia. Din aceste motive a fost arestat și dus la Notariatul din Soconzelul Mare, unde i s-a pus în vedere să nu mai facă propagandă anticomunistă.

A fost transferat în 1945 în parohia Sârbi - Maramureș. La alegerile din 1946, a făcut parte din Comisia de votare; văzând comuniștii că nu au voturi, au voit să introducă în urne voturi false, dar preotul Nemeș, așezat pe urnă, le-a spus: "Câtă vreme sunt aici viu, nu va introduce nimeni nici un vot". "Părinte, fii atent! Poți fi imediat arestat!" i-a spus președintele comisiei de votare.

În perioada ce a urmat, a ținut mai multe predici împotriva comunismului și a guvernului Petru Groza, fapt pentru care, în 25 iulie 1947, comisarul de poliție Ion Șofineț, fostul său coleg de la Școala normală din Sighet, însoțit de șeful postului de jandarmi și de primar, a sosit cu scopul de a-l aresta. Preotul Vasile Nemeș fuge în cămară, coboară în pivniță și, pe un gemuleț, reușește să fugă prin curțile și grădinile oamenilor, iar când jandarmul de pază a încercat să tragă în el, i-a luat arma automata din mână, răsturnându-l la pământ. Preoteasa a strigat cerând ajutor sătenilor: "Săriți, că-l omoară pe popa!" întrebat de țărani cine este și de ce a venit, comisarul Șofineț a scos revolverul și, arătându-l, a spus: "Asta îmi este legitimația". În acel moment, Patru Lupului, - ofițer trecut în rezervă, i-a luat trăgătorul, iar niște babe l-au tras din mașină pe Șofineț și, auzind că preotul ar fi fost împușcat, l-au bătut. A fost nevoie să vină salvarea pentru Șofineț, care a fost transportat la Spitalul din Ocna - Șugatag. După două ore, sosește în sat un grup de camioane cu jandarmi și securitate, mașini mici de la Procuratură, toată conducerea Sighetului fiind prezentă acolo. Preoteasa și-a luat copiii, a fugit și s-a ascuns la părinții ei, unde a aflat că și preotul este bine adăpostit la sora sa, Maria lui Dumitru Frunzică din Călinești, unde a stat două săptămâni. Securitatea a emis un mandat de arestare pe numele preotesei, lucru pe care l-a aflat soția părintelui Ion Drăguș din Oncești (mort în închisorile comuniste); sosită în grabă la Călinești, a înștiințat-o pe preoteasa Ileana Nemeș că va fi arestată.

După ce și-au trimis copiii la părinți, preotul și soția sa au hotărât să plece pribegi în lume. Seara s-au întâlnit la învățătorul Andreica din Călinești (strălucit dascăl și creștin greco-catolic); s-au îmbrăcat în haine țărănești și, cu desagi cu merinde pe umeri, s-au îndreptat spre Sârbi; în marginea satului, au auzit focuri de armă, fluierături, lătrat de câini. S-au îndreptat spre pădure, umblând toată noaptea; în cele din urmă au ajuns în Băiuț. Aici s-au informat de drumul ce duce la Baia Mare, voind să ajungă la Prea Sfințitul Alexandru Rusu, episcopul Maramureșului.

În satul Larga - al cărui preot, coleg cu părintele Nemeș, era urmărit și el de comuniști - au stat două săptămâni, în speranța că vor fi ajutați de credincioși, după care au hotărât să se întoarcă la Călinești, unde au stat încă două săptămâni ascunși la Mărie a lui Dumitru. Se apropia iarna. Au hotărât să se predea, prezentându-se personal la Securitatea din Sighet. Preotul a fost arestat și dus la închisoarea militară din Cluj. Preoteasa a fost condamnată de Tribunalul Militar din Cluj la șase luni de închisoare, dar fiind gravidă, aproape să nască, i s-a dat pedeapsa cu suspendare. Preotul Nemeș a stat o vreme în închisoarea din Cluj, fără a fi condamnat. Ajuns apoi în fața Tribunalului Militar Cluj, a fost acuzat de învrăjbit, instigare la rebeliune în ceată și alte câteva fapte. A fost eliberat din închisoarea Militară Cluj în 29 noiembrie 1947.

Pentru a nu mai avea ocazia să facă "revoluție", P.S. episcop Alexandru Rusu l-a mutat pe părintele Nemeș, la cererea autorităților, în satul Văleni -Maramureș, în preajma Crăciunului din 1947.

În octombrie 1948, notarul, primarul și șeful de post apar la parohia Văleni și-i cer părintelui Nemeș să semneze trecerea la ortodocși. Aflându-se cu cartea "Viețile sfinților" în mână, părintele Vasile Nemeș le-a răspuns: "Cum aceștia au rezistat (arătându-le cartea) îndurând tot, de ce să nu îndur și eu?" Și nu a semnat.

După câțva timp, i-au interzis să intre în biserică și să se roage. I-au luat cheia și au adus un preot ortodox. Într-o zi de vineri, a sosit un jandarm care l-a anunțat să se prezinte la Securitatea din Sighet. Aici fu purtat de la Procuratură la Poliție, apoi la Prefectură. Duminică s-a reîntors acasă; în acea dimineață a sosit în Văleni avocatul Iusco - om de afaceri și politician fără scrupule - și le-a vorbit sătenilor adunați la biserică: "Dacă țineți la popa, el astăzi se află în mare necaz, dar voi țărani credincioși îl puteți ajuta; toți vă scrieți aici, că pe seară e acasă." Toți s-au înscris la înghesuială pe listele de trecere la Ortodoxie. Așa au trecut credincioșii din Văleni la ortodocși.

Din cauză că biserica a fost ocupată de preotul ortodox, pe locul vechiului altar al bisericii din Cimitirul satului Văleni, preotul Nemeș cu credincioșii săi au construit o capelă în care preotul Nemeș a slujit ultima Sfântă Liturghie în fața poporului adunat cu mic cu mare. După câteva zile, noaptea, au venit securiștii și l-au arestat în casa parohială, i-au pus cătușe la mâini și l-au sfătuit să fie cuminte, sa nu provoace revoluție ca la Sârbi. Așa a început marele calvar al preotului și al familiei Nemeș.

De la Securitatea din Sighet, a fost adus la închisoarea civilă din Cluj. Prin ianuarie 1949, a fost judecat de Tribunalul Militar Cluj (președinte fiind colonelul magistrat dr. Alexandru Barbu, greco-catolic, mai târziu și el condamnat la șase ani de închisoare), condamându-l la un an închisoare corecțională, fiindcă a refuzat să treacă la ortodocși, dar după ispășirea pedepsei, a mai fost ținut în închisorile Aiud și Gherla încă cinci ani.

Țărani credincioși, aduși la proces ca martori ai acuzării, l-au rugat pe părintele Nemeș în instanță să-i ierte că nu ei au semnat actele de acuzare, fiindcă nu știu scrie și au declarat că ei nu au auzit ca părintele Nemeș să vorbească ceva contra statului, ci doar i-a îndemnat să nu treacă la ortodocși. După reînțoarcerea din închisoare, a fost silit să se angajeze în gara CFR Sighet, descărcător de vagoane. A trecut apoi ca muncitor la Fabrica de perii din Sighet. Văzând că nu poate câștiga suficient pentru a-și întreține familia, șase copii mici, își luă familia și plecă în Valea Jiului, angajându-se ca muncitor miner la Petrița, Lupeni, Uricani, Petroșani, apoi la Brad (județul Hunedoara) și de aici la Borșa - Maramureș. Mai târziu s-a angajat contabil la Combinatul de Prelucrare a Lemnului din Sighetu-Marmației. Urmărit de Securitate, se vedea silit să plece mereu la alte întreprinderi.

Înainte de a se transfera la Brad, a lucrat o vreme la minele de uraniu din Ștei - Petru Groza, județul Bihor (lângă Vașcău), unde comandant al deținuților politici era Ion Șofineț, fostul Șef al Securității din Sighet. Aici și-a pierdut fiica, Tatiana Nemeș, care a fost servită de securistul Șofineț cu bomboane, pentru ca la 24 de ore după aceea să moară.

Tot în împrejurări tragice i-a murit, în 29 mai 1974, fiul Ioan Nemeș Tarciziu, devenit călugăr bazilitan, crunt bătut de Securitate, fiindcă a vorbit la Cluj, în public, despre personalitatea lui Avram Iancu.

A trăit câțva timp și în Onești - Bacău, de unde a revenit la Sighet, apoi s-a angajat la minele din Turț, județul Satu Mare, de unde s-a pensionat de boală.

S-a restabilit în Călinești - Maramureș, lucrând de primăvara până toamna la C.A.P. Vălinești, la sapă și adunat fânul, cărat gunoiul din grajduri, muls, ș.a. Dar nu a încetat să lucreze în "Biserica din catacombe", ca "preot al țăranilor", slujind Sfânta Liturghie și spovedind zi și noapte în satele maramureșene Hoteni, Breb, Hărnicești, Văleni și Ocna-Șugatag.

Participând, însoțit de părintele Groșanu, la înmormântarea călugărului bazilitan Sălăjan, în Baia Mare, unde prohodul a fost oficiat de către mitropolitul devenit cardinal dr. Alexandru Todea, a fost făcut canonic de către acesta din urmă. După slujba înmormântării, a mai rămas în cimitir și a recitat Rozariul cu un grup mare de credincioși. La un moment dat, i s-a făcut rău. S-a apropiat de el un ins care pretindea că este călugăr și l-a servit cu o pastilă pentru a-și reveni. De atunci a intrat într-o stare de euforie exagerată, pentru ca la 24 de ore să moară subit, în 19 martie 1989.

Înmormântarea sa, din 24 martie 1989, s-a transformat într-o puternică manifestare de credință greco-catolică, slujba fiind oficiată la casa lui din Călinești -Maramureș, în grădina plină de brândușe, de către părintele Lucian Mureșan, atunci ordinarius al Diecezei Greco-Catolice a Maramureșului, secondat de preoții: Simion Mesaroș, dr. Augustin Prunduș, provincialul bazilitanilor din România, Andrei Rafan, Grigore Balea, Vasile Hotico, Teodor Daraban (din Oradea) ș.a., cu participarea a două mii de credincioși din Călinești și din satele vecine.

Ioan Nicoară, din Ciunga, județul Alba, a fost închis în temnițele comuniste pentru credința sa catolică.

Părintele **Alexandru Nicula** din Dej, a fost protopop al Clujului; arestat prima dată în 20 iunie 1947, la ieșirea din catedrala "Schimbarea la Față" din Cluj, a fost dus la sediul Securității și maltratată, amenințat pentru predica pe care a ținut-o. A urmat a doua arestare, în 22 iunie 1948; dus la sediul Securității din Cluj, a fost reținut 25 de zile și înfometat (în 24 de ore primea o farfurie de ciorbă, fără nici o bucată de pâine), fiindcă, potrivit celor două note informative ale părintelui Titus Țifu de la Episcopia Ortodoxă din Cluj, s-a opus la formarea sindicatului preoților și a rostit predici contra regimului democratic (comunist).

După ce i-au luat o declarație, i-au întocmit dosarul nr. 4456/1948, în care se cerea pedepsirea lui cu cinci - zece ani de închisoare, pentru agitație "contra regimului democratic". Judecat după trei săptămâni de Tribunalul Militar Cluj, a fost condamnat, pentru predica din 20 iulie 1947, la șase luni de închisoare cu suspendare.

La 1 octombrie 1948, s-a ținut întrunirea din sala de gimnastică a Liceului Barițiu din Cluj, cu cei 36 de "delegați" preoți care au hotărât integrarea Bisericii Române Unite în Biserica Ortodoxă; părintele Nicula se afla împreună cu părintele Liviu Pandrea și părintele Vasile Aștilean la I.P.S. episcop Iuliu Hossu, când a fost prins și arestat din nou. L-au ținut în beciurile Securității din Cluj până în decembrie. Când a fost pus în libertate, nu mai avea locuință și nu știa unde i-a fost dusă familia. A lucrat pe șantierele unor întreprinderi forestiere până în ianuarie 1952, când a fost arestat din nou la Dej și trimis la Cluj, unde a urmat o anchetă referitoare la atitudinea sa față de reforma monetară, Europa liberă, etc. A fost trimis la Canal, unde a muncit până în martie 1953, când a fost pus în libertate cu biletul de eliberare nr. 10.460/ 1953, care era, în același timp, și un certificat de calificare în meseria de orezar.

După eliberare, a avut domiciliu forțat în Dej, cu obligația de a se prezenta de două ori pe lună la Miliție; uneori venea la dânsul acasă un maior de la Securitatea din Cluj, Medeșan, și îl interoga asupra a ceea ce a făcut și are de gând să facă în săptămânile ce urmau, aceasta timp de douăzeci de ani. De fiecare dată când a fost arestat, soția sa era concediată din posturile în care era încadrată în acel moment.

Părintele **Dumitru C. Ocneanu** a fost paroh în Homorod, comuna Geoagiu, județul Hunedoara; a trecut prin închisorile comuniste.

Părintele **Augustin Olah**, din comuna Dobra, județul Satu Mare, parohul catedralei «Sfântul Nicolae» din Oradea, a fost închis în 1952. A fost condamnat la 6 iulie 1953, în lotul episcopului Iuliu Hirțea. În toamna anului 1955, bolnav și epuizat, a fost eliberat. A murit în martie 1956.

Ion Oltean preot din Bouțarul de Jos - Hunedoara, a fost închis în 1950 pentru credința sa catolică.

Despre preotul **Atanase Oniga** (†), reproducem fragmente din lucrarea (în manuscris) redactată de inginerul Gavril Duda din Baia Mare în 1991.

«Preotul Atanase Oniga a văzut lumina zilei la data de 10 aprilie 1907 în satul Suciul de Jos din fostul județ Someș, în prezent județul Maramureș, ca fiu al unei vechi familii de țărani înstăriți, fiind al patrulea fiu din cei cinci. După terminarea primelor patru clase primare, la insistențele învățătorului din sat, familia Oniga îl înscrie pe tânărul Atanase, în anul 1918, la Liceul "George Coșbuc" din Năsăud, numit de lăpușeni «liceul românilor», pe care îl termină în 1926. În același an, se înscrie ca student la Academia Teologică Greco-Catolică din Gherla, pe care o termină în 1930 cu examenul de licență, în a doua parte a anului 1930 și până în august 1931 funcționează ca învățător în satul Suciul de Jos.

În anul 1931, Atanase Oniga, găsimu-și aleasa inimii, se căsătorește cu tânăra învățătoare Clarița Buda din Șomcuta Mare, un suflet nobil și distins, care lucra cu dăruire la instruirea unor tinere vlăstare ale satului românesc.

În 14 septembrie 1931, sărbătoarea înălțării Sfintei Cruci, Atanase Oniga este hirotonit ca preot greco-catolic de către episcopul de Cluj - Gherla, dr. Iuliu Hossu, în fața sutelor de mii de credincioși adunați pentru rugă la Sfânta mănăstire din Strâmbul-Boiereni, loc de reculegere pentru credincioșii români uniți din Țara Lăpușului, din ținuturile Năsăudului, Bistriței și ale Dejului. De acum înainte, tânăra familie a preotului greco-catolic Oniga își începe apostolatul pe tărâm bisericesc și școlar, în

satul Groșii Țibleșului, unde vor sta până în anul 1941, fiind primiți și înconjurați cu mare cinste și dragoste de săteni, oameni iubitori de Dumnezeu și de țară.

Între anii 1941-1945, familia preotului Oniga se stabilește în Suciul de Jos, ducând împreună cu sătenii de aici povara și amarul anilor de război și de ocupație străină.

Începând cu anul 1945, preotul Atanase Oniga este chemat în parohia Lăpușul Românesc, comună mare, cu două biserici, unde păstorește până în anul 1948, octombrie 26, adică până la desființarea Bisericii Române Unite (...)

În lunile iunie - octombrie 1948, preotul Atanase Oniga este arestat de cinci ori, dus la Securitatea din Dej, bătut și torturat fără nici o vină, după care revine în parohie la credincioșii săi din Lăpușul Românesc. (...)

După fiecare arestare, preotul Oniga se întorcea acasă cu oasele zdrobite, fiind ajutat și transportat de la Târgu-Lăpuș la Lăpușul Românesc de bunul său frate, Sofron Oniga.

La începutul lunii octombrie 1948, în casa preotului Atanase Oniga din Lăpușul Românesc s-a desfășurat ultimul consiliu de familie. Fiul său, Puiu Oniga, îl roagă pe tatăl său să accepte credința ortodoxă. Puiu Oniga a adus ca argument tortura ce se va abate asupra tatălui său, în cazul când va refuza să-și părăsească credința greco-catolică, deoarece de la ultima arestare se întorsese în sat atâta de bătut, încât a trebuit să stea culcat în căruța fratelui său Sofron Oniga și abia la intrarea în satul Lăpușul Românesc s-a ridicat pe ilișul căruței pentru a nu fi judecat greșit de enoriașii săi. La această intervenție, preotul Oniga dă fiului său următorul răspuns: "Ascultă, Puiu! Ai fost cu mine de atâtea ori la hirotonirea de preoți; ai putea să-mi redai jurământul depus în fața Sfântului Altar, care se prestează cu voce tare de către tânărul candidat la taina preoției? Repetă numai prima strofa. După ce episcopul pune mâna în creștetul capului ucenicului său, acesta, cu o mână pe Evanghelie și pe Cruce, cu alta pe piept, strângând Sfânta Cuminecătură, rostește: "Așa să-mi ajute Dumnezeu, Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce și cei 12 Apostoli, că voi trai în religia greco-catolică până la sfârșitul vieții mele, indiferent de urmările pământești"...

Întreaga familie a preotului Atanase Oniga rămâne hotărâtă să păstreze credința greco-catolică, pentru a continua lupta dreaptă împotriva forțelor oarbe ale întunericului. În această atmosferă, preotul Oniga își duce băiatul la Școala tehnică minieră din Baia Mare, după care se retrage pentru un timp la Șomcuta, la socrii săi, pentru a scăpa astfel de urmărirea Securității. Dar și la Șomcuta se operau arestări și silurii de conștiință pentru trecerea la Ortodoxie, așa că preotul Atanase Oniga hotărăște reîntoarcerea acasă, revenind pentru ultima dată în parohia sa din Lăpușul Românesc, în dimineața de 26 octombrie 1948, fiind sărbătoarea Sfântului Dumitru.

În prezența unui numeros grup de credincioși din sat, adunat ad-hoc la vestea sosirii în sat a preotului lor Oniga și chiar în mijlocul șoselei, apare și grupul de activiști PMR¹ de la plasa Târgu-Lăpuș, între care: Timofte Plăian, Gheorghe Rus și Gheorghe Rozan. La refuzul hotărât dar politic al preotului Atanase Oniga și al credincioșilor săi de a trece la Ortodoxie, grupul de activiști PMR²⁸ (unul din grup era țigan lingurar din Răzoare), înjură religia greco-catolică, pe credincioși și pe preotul lor.

Pe acest fond de tensiune, de jignire și umilință, preotul Atanase Oniga oficiază în libertate, pentru ultima oară, Sfânta Liturghie, în cele două biserici ale satului, din Deal și din Baltă. Ambele biserici au fost neîncăpătoare pentru numeroșii credincioși care lăcrimau pentru jalea ce va urma; la predica de la sfârșitul Liturghiei și, în special, la citirea pastoralei episcopului dr. Iuliu Hossu, lacrimile s-au transformat în hohote de plâns. După Liturghie, preotul Oniga vine acasă, își îmbrățișează soția și o sfătuiește să fie calmă și tare pentru zilele ce vor veni, să aibă grijă de ea, de Puiu, băiatul lor, și, în măsura putințelor, de bătrânii lor părinți din Suciul de Jos și Șomcuta, să plătească la plecare creștinește pe servitorii lor, Sofron Dolha și Anuca, să ajute pe săraci și văduve din averea lor, după care se retrage în biroul său. În timp ce-și redacta testamentul, preotul Oniga aude zgomote și strigăte ce veneau de afară. Iese în curte și constată că la râul Lăpuș, ce trece prin apropiere, se petrece ceva neobișnuit. Se îndreaptă spre râu, unde se desfășura un spectacol dezolant, dar și comic în același timp. Ce se întâmplase? După terminarea Liturghiei, o parte din credincioși, mai ales cei de vârstă tânără, din proprie inițiativă, au crezut de cuviință să pedepsească într-un mod original pe activiștii PMR care se aflau în sat, la primărie, ca o replică la jignirile grosolane aduse de aceștia în dimineața aceleiași zile la adresa lăpușenilor, a Bisericii Române Unite și a preotului lor. Astfel, activiștii cu pricina sunt puși să intre în apa rece și învolburată a râului Lăpuș, îmbrăcați cum erau, până la genunchi, și acolo să-și facă semnul Sfintei Cruci și, cu glas tare, să ceară iertare în acest fel de la Dumnezeu și de la cei pe care i-au jignit dimineața.

¹ Partidul Muncitoresc Român

Când lumea de pe mal se amuza, iar activiștii PMR aflați în apă învățaseră binișor să-și facă semnul Sfintei Cruci, apare preotul Oniga, speriat de cele văzute, cu fața ca de ceară, oprește imediat spectacolul, prin cuvintele: "Să știți că ceea ce faceți nu este creștinește și, în plus, mi-ați făcut un rău mie prin aceasta, deoarece ei nu sunt primii vinovați, ci alții mai sus ca ei, așa că vă rog să le dați pace". (...)

A urmat *noaptea Sfanțului Barto/omeu*² în Lăpușul Românesc, când, la orele 24 ale zilei de 26 octombrie 1948, întreg satul este invadat de zeci de camioane militare pline cu securiști, venite din Dej, pentru a-i aresta pe credincioșii greco-catolici, deoarece au refuzat deschis trecerea la ortodoxie.

Sub focul armelor securiștilor - în miez de noapte - întreaga suflare din sat, de la copiii ieșiți din leagăn și până la octogenari, ies plângând și suspinând din casele lor în curți, apoi în șosea, îndreptându-se spre cele două biserici ale satului pentru a le apăra, favorizându-se astfel, în mod nefericit, condiții foarte bune pentru arestarea în masă, a câtorva sute de săteni nevinovați. (...)

La Securitatea din Târgu-Lăpuș se operează o triere sumară a celor arestați, cei mai mulți fiind transportați la Securitatea din Dej, unde trona temutul colonel Briceag, un criminal notoriu. (...)

În zilele următoare, grupa de activiști și securiști de la plasă au dat năvală în Târgu Lăpuș, la casa parohială, pentru a căuta documente "subversive" care să le folosească la înscenarea procesului. Cu o barbarie de nedescris, acești necredincioși vandali trec la devastarea casei, scoțând din dulapuri haine și lenjerie pe care le întorceau pe o față și pe alta, sperând că doar-doar va cădea ceva din ele (așa zisele corpuri delictive) după care le aruncau pe jos și le călcau. Au trecut apoi la tablourile și icoanele din casă. (...) După declarația servitoarei, care asistase la această scenă de groază, pânzele a două icoane valoroase de mari dimensiuni, reprezentând chipul lui Isus și al Mamei Sale, au fost furate de către unul din activiști. (...) După efortul depus până atunci la devastarea dulapurilor și a tot ce era pe pereți, activiștii și securiștii și-au dat seama că ziua era pe sfârșite, iar treaba lor nu era făcută nici măcar pe jumătate, căci urma controlul bibliotecii, care ocupa o cameră întreagă, iar ei au obosit și erau flămânzi. Căutând prin camera de alimente, au găsit doar făină și brânză, dar nu aflară băutură. O parte plecă în sat pentru a aduce tărie, iar restul au rămas pentru a pregăti o mămăligă cu brânză. Prepararea mămăligii au făcut-o prin arderea în sobă a cărților sfinte, smulse din bibliotecă, la început arzând Biblia și alte cărți religioase, apoi exemplare de o rară valoare istorică. Cu toate că biata servitoare Anuca a adus lemne tăiate și, cu lacrimi în ochi, i-a rugat să nu facă mămăligă arzând cărțile popii, neoamenii și-au continuat opera, amuzându-se de ceea ce făceau». Redăm în continuare sentința nr.500 din 11 februarie 1949 a Tribunalului Militar Cluj, Dosar Nr. 4-1949, prin care este condamnat Parintele Atanase Oniga:

Astazi , 11 februarie, anul 1949

Tribunalul Militar Cluj, compus din d-nii Școl. mag. dr. Alex. Barbu; Căpitan Păunescu Ilie; Căpitan Petroman Ioan; Procuror militar Cpt.mag. Crețu Ioan, Grefier Plut. maj. adm. Varlan Nicolae.

S-a întrunit în ședința publică cu respectarea dispozițiilor prevăzute de art. 19-20 din C.J.M., în scopul de a judeca pe:

- 1. Nichita Nicolae de 50 de ani, domiciliat în comuna Lăpuș, jud. Someș;*
- 2. Oniga Atanase, preot din comuna Lăpușul Românesc, jud. Someș;*
- 3. Oniga Clara*
- 4. Mit Ruxanda*
- 5. Pitiș Ioan lui Alexa*
- 6. Mit Nicolae*
- 7. Jurjiu Mariuca*
- 8. Creț Titiana*
- 9. Bolchiș Nicolae*
- 10. Totna Vasile H.*
- 11. Man Vasile*
- 12. Coman Grigore*
- 13. Pop Gheorghe*
- 14. Dolha Costan*
- 15. Man Ioan*

² Nume dat evenimentului sângeros petrecut la Paris în noaptea de 23 spre 24 august 1572, în care au fost masacrați peste 2 000 de hughenoți. Masacrul a fost pus la cale de către Caterina de Medici, mama regelui Carol IX.

16. *Pitiș Ioan al lui Nicolae*
17. *Dumitru Ioan*
18. *Man Paladina*
19. *Perța Dochia*
20. *Pop Dochia lui Nicolae*
21. *Pop Mariuca a Hodriganului*
22. *Hodja Ioan*
23. *Mureșan Nicolae*
24. *Tulici Ioan lui Nicolae*
25. *Petruț Ioan,*
toți din comuna Lăpușul Românesc, jud. Someș și
26. *Bogza Dumitru din comuna Groși, jud. Someș, (...)*

Ședința publică fiind deschisă, președintele a ordonat să se introducă inculpații, fiind prezenți toți inculpații fără Oniga Atanase, care se judecă în lipsă, conf. art. 338 C.J.M.

Președintele, conformându-se dispozițiilor art. 265 C.J.M., a stabilit identitatea inculpaților. Grefierul a făcut apelul martorilor fiind prezenți de acuzare Ploian Timofte, Rozar Gheorghe, Roman Virgil, Gog Gh. Dionisie, Filip Mircea, Mihăilă Ioan, Buda Nicolae, Mureșan Ion, Mit Anuca, Mit Ana, Mit Ioan, Bochiș Maria, Creț Petre, Ferent Nicolae, Mit Ion lui Ștefan, Toma Ion, Hodja Liviu...

De apărare: Petrișor Iosif, Berdean Liviu, ...Ion, Ferent Petre, Coștea Mihail, Paliut Nicolae, Buda Livia, Coman Ion.

La martorii lipsă renunță și cer judecarea procesului în stadiul în care se găsește.

După aceasta s-a mai dat citire de către grefier actului de acuzare și pieselor din dosar, iar președintele a încunoștințat inculpații despre faptele ce li se impută și a procedat la luarea interogatoriilor lor, cu respectarea dispozițiilor legii, analizând dovezile și cerând să spună tot ce este util și folositor...

S-a procedat și la ascultarea martorilor care au fost introduși și audiați pe rând și separat cu respectarea dispozițiilor prevăzute de art. 269 C.J.M. după ce mai întâi au depus jurământul prescris de art. 179 C.J.M... S-a dat apoi cuvântul procurorului militar care a susținut condamnarea inculpaților, mai puțin pentru care a cerut achitarea.

Apărarea prin avocatul Gherman Ioan din Cluj a cerut achitarea inculpaților în principal și acordarea de circumstanțe atenuante în subsidiar.

După ce apărarea a avut ultimul cuvânt, președintele a întrebat pe învinuiți dacă au ceva de adăugat în apărarea lor și după răspunsul lor negativ a declarat dezbaterile încheiate, iar Tribunalul conf. art. 91 CJM s-a retras în Camera de Consiliu spre a rosti sentința. Tribunalul cu unanimitate de voturi amână pronunțarea sentinței până la data de 17 februarie 1949 necesitând timp mai îndelungat audierea altor martori și studierea dosarului. Ședința din 15 februarie 1949. Tribunalul aflându-se întrunit în Camera de Consiliu în această compunere, fără procurorul militar și grefier, opiniunea judecătorilor fiind luată conform legii

TRIBUNALUL

Deliberând în conformitate cu art. 304 C.J.M.

Asupra acțiunii de trimitere în judecată nr. 4 din 3 ianuarie 1949 a Domnului General Comandant al R3M. în contra lui Nichita Nicolae și alți 25 pentru faptele arătate în ordinul de trimitere direct în judecată.

Având în vedere concluziile orale ale procurorului militar precum și susținerile inculpaților făcute personal și prin apărătorul lor ales, în fața instanței în ședință publică.

Având în vedere că din instrucția orală urmată în cauză în ședința publică cât și din actele de la dosar care au fost puse în discuția părților în ședință publică conform art. 137 pr. pen. se constată următoarele:

ÎN FAPT:

În ziua de 22 octombrie 1948 comisia pentru unificarea celor două biserici greco-catolică și ortodoxă, a venit în Târgu Lăpuș pentru a lua înțelegere cu inculpatul protopop Nichita Nicolae cum să procedeze, dar inculpatul Nichita a refuzat categoric după cum dăduse instrucțiuni preoților din subordinea sa, trimițând în copii multiplicat circulare și apoi decretul de excomunicare a preoților ce au trecut la credința ortodoxă, astfel determinând pe preoții respectivi a face propagandă și agitațiuni în populația din comunele respective, între acei ce primesc instrucțiuni de acțiune de la inculpatul Nichita a fost și inculpatul preot Oniga Atanase din comuna Lăpușul Românesc. Astfel în

ziua de 24 octombrie 1948, când comisia de unificare a venit în comună, a găsit populația agitată și determinată prin propagandă de inculpatul preot Oniga Atanase și soția sa Oniga Clara, astfel că populația agitată care era gata de scandal, a determinat comisia de unificare să plece, deoarece inculpatul Oniga nici nu a vrut înțelegere cu comisia respectivă. Tot în timpul cât a stat comisia în localitate, inculpata Oniga Clara îndemna de la om la om pentru a nu trece la ortodoxism, cazul lui Crețu Petre etc. De asemenea înainte de aceasta dată, inculpatul Oniga Atanase în predicile sale ce le ținea în biserică spunea: "religia și legea în care s-au născut să nu se lase niciodată sub nici o formă". Astfel, oamenii care asistau la astfel de predici, determinați de credința lor incultă, plângeau în biserică. Totodată inculpatul Oniga spunea că dracii au intrat între oameni, nelăsându-i să meargă la biserică, referindu-se la membrii P.M.R. și la personalul de la primărie și notariat, care nu vin niciodată la biserică. Arată că aceștia vor să le ia legea lor și că dacă vor veni autoritățile să-l ridice pe el, mulțimea credincioasă să nu-l lase, opunându-se autorităților. Toate acestea au determinat populația din comună, ca în stare de agitație, când intra cineva (autoritate străină) în comună să se adune la locuința preotului inculpat Oniga, făcând de gardă, pentru a se opune, când preotul va fi ridicat de autorități.

Aceasta era starea de agitație în comună, când în ziua de 26 octombrie 1948 au venit în comună secretarul de plasă al P.M.R. Ploian Timofte, Rozar Gheorghe și Rus Gheorghe, fiecare pentru alte interese decât unificarea bisericilor. În acea zi fiind Sf. Dumitru făcându-se slujba în biserică și după terminarea serviciului religios zvonindu-se în comună că au venit membrii ai P.M.R., mulțimea de oameni, 400-500, au condus pe inculpatul Oniga la locuința sa, în timp ce inculpata Oniga Clara ațâța mulțimea să nu consimtă la trecerea la ortodoxism și să nu lase pe soțul ei inculpat Oniga să fie ridicat. Aici a rămas o gardă să-l păzească, iar restul mulțimii s-au îndreptat spre primărie, unde erau membrii P.M.R. pe care i-au înconjurat strigând foarte agitați: «Voi ați venit să ne ridicați pe preot, să ne luați legea și religia? Noi vrem popa și nu-l dăm pe popa nimănui». În același timp au venit la primărie și o parte din tineret care aflându-se la horă, au fost înștiințați de inculpata Mit Ruxanda că au venit comuniștii să ridice pe preot, astfel venind agitați, intrând în mulțimea deja adunată, unul din mulțime a împins pe inculpatul Man Vasile peste martorul Ploian, care era pe motocicletă cu care venise cu ceilalți membrii P.M.R., apoi mulțimea a început a striga: "Uite că au venit comuniștii ca să-l ridice pe popa, că doar ne-a spus nouă popa că ați venit după el", aruncând cu pietre în ei, răsturnându-i de pe motocicletă când au căutat să fugă, dar mulțimea s-a luat după ei strigând și alarmând populația ce ieșea cu sape și furci și pari lovind în membrii P.M.R. până aceștia au căzut jos, cu capetele sparte.

Cei care au lovit cu pietre, sape și furci cum se arată mai sus sunt inculpații următori: Pitiș Ioan a lui Alexa, Dumitru Ion a lui Vasilica, Dolha Costan a lui Grigore, Pop Dochia a lui Nicolae, Petre Dochia a lui Nicolae, Mit Ruxanda, Mit Nicolae al lui Ion, Giurgiu Măriuca, Creț Tatiana, Pop Măriuca a Hodroganului și cu furci și cu sape: Coman Grigore, Bolchil Nicolae, Mureșan Nicolae, apoi au mai lovit: Man Ion, Toma Vasile, Man Vasile a lui Nicolae, Pop Gheorghe a Tudorei, Pitiș Ioan a lui Nicolae, Man Paladia și alții. Populația satului a fost alarmată de Toma Vasilica a lui Nicolae, care a fugit la biserică și a tras clopotele într-o ureche pentru alarmă. Cei care au lovit prifmii pe reclamant au fost Tulici Ion al lui Nicolae precum și Petruț Ioan și alții.

Inculpatul Bogza Dumitru în ziua de 27 octombrie 1948 ar fi instigat populația din comuna Groși contra notarului Mihăilă Ioan cerându-i a părăsi comuna imediat, altfel i se va sparge capul de către locuitori... Interogați azi în instanță, inculpații parte recunosc din faptele lor, iar o parte nu mai recunosc nimic, nici chiar declarațiile de la Parchetul Militar. Întrucât inculpații care nu-și mai mențin declarațiile date de Parchetul Militar Loco, nu argumentează cu nimic motivul pentru care nu-și mai mențin declarațiile, Tribunalul înlătură depozițiile lor date azi în instanță și menține declarațiile date în fața procurorului militar care se coroborează cu declarațiile martorilor audiați în acuză și cu probele administrate în cauză cu ocazia judecării procesului, astfel stabilindu-se în sarcina lor pe deplin fapte puse în sarcina lor.

ÎN DREPT:

Având în vedere că prin ordinul de trimitere direct în judecată nr. 4-1949 a D-lui Gl. Comandant al R3M inculpații Nichita Nicolae, Oniga Atanase și Oniga Clara, au fost trimiși în judecată pentru delictul de instigare publică p.p. de art. 327 al. 1 și CP. iar cei de la punctul 4-25 delictul de violență contra persoanelor p.p. de art. 332 CP

Având în vedere că raportându-ne la faptele dovedite în sarcina inculpaților, mai puțin Hodja Ion, Petruț Ion și Bogza Dumitru se constată că în ele sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunilor pentru care au fost trimiși în judecată.

Că în această situație constatându-se culpabilitatea, Tribunalul reține în sarcina lor infracțiunea și urmează a pronunța condamnarea lor cu acordarea de circumstanțe atenuante, fiind la primul lor fapt penal.

Că, în ce privește pe inculpații Hodja Ioan, Petruț Ioan și Bogza Dumitru nu s-a stabilit în sarcina lor faptul material al infracțiunii, nu se constată culpabilitatea și ca atare urmează a pronunța achitarea lor.

Pentru aceste motive Tribunalul în unire cu concluziile procurorului militar, cu unanimitate de voturi declară culpabili pe inculpații prevăzuți mai jos pentru infracțiunile arătate în dreptul fiecăruia și neculpabili pe Hodja Ion, Petruț Ioan și Bogza Dumitru.

în consecință,

TRIBUNALUL în numele legii HOTĂRĂȘTE: Cu unanimitate de voturi, condamnă pe:

- 1. Nichita Nicolae, din comuna Lăpuș, jud. Someș la 6 (șase) ani închisoare corecțională și 2000 lei cheltuieli de judecată cu suspendarea executării pedepsei conform art. 65 CP....*
- 2. Oniga Atanase, din comuna Lăpușul Românesc jud. Someș, în lipsă, la 1(un) an și jumătate închisoare corecțională și 100 lei cheltuieli de judecată.*
- 3. Oniga Clara, din aceeași comuna la 4 (patru) luni închisoare corecțională și 2000 lei cheltuieli de judecată, toți pentru delictul de instigare publică făcând aplicarea art. 327 al. 1, 57, 158, Cp., 338 C.J.M., pentru cel în lipsă art. 304 C.J.M.*
- 4. Mit Ruxanda, din aceeași comună, la 3 (trei) luni și una zi închisoare corecțională.*
- 5. Pitiș Ioan a lui Alexa la 6 (șase) luni închisoare corecțională.*
- 6. Mit Nicolae, la 5 (cinci) luni închisoare corecțională.*
- 7. Jurgiu Măriuca, la 3 (trei) luni și una zi închisoare corecțională.*
- 8. Crețu Tatiana, la 3 (trei) luni și una zi închisoare corecțională; toți pentru delictul de violență în contra persoanelor p.p. de art. 332 CP. făcând aplicațiune art. 157, 158 Cp.*
- 9. Bolchiș Nicolae, la 8 (opt) luni închisoare corecțională.*
- 10. Man Vasile la 6 (șase) luni închisoare corecțională.*
- 11. Toma Vasile la 6 (șase) luni închisoare corecțională.*
- 12. Coman Vasile la 4 (patru) luni închisoare corecțională.*
- 13. Pop Gheorghe la 5 (cinci) luni închisoare corecțională.*
- 14. Dolha Costan, 15. Man Ion și 16. Man Paladia, toți la trei luni și una zi închisoare corecțională.*
- 17. Pitiș Ioan a lui Nicoale la 5 (cinci) luni închisoare corecțională.*
- 18. Dumitru Ioan la 4 (patru) luni închisoare corecțională.*
- 19. Perșa Dochia, 20. Pop Dochia lui Nicolae și 21. Pop Măriuca la câte 3(trei) luni închisoare corecțională.*
- 22. Mureșan Nicolae, 23. Tulici Ioan lui Nicolae, toți din comuna Lăpușul Românesc, jud. Someș, la câte 6 (șase) luni închisoare corecțională pentru delictul de violență contra persoanelor făcând aplicațiunea art. 332 Cp. și 158 Cp. pentru Bolchiș Nicolae, Man Vasile, Toma Vasile, Mureșan Nicolae și Tulici Ioan și în plus art. 157 CP. (...)*

Conform art. 65 CP. se suspendă executarea pedepsei pentru Nichita Nicolae, Creț Titiana, Perșa Dochia, Pop Dochia lui Nicolae și Pop Măriuca, Text citit și explicat susnumiților.

Achită de orice penalitate pe Hodja Ion, Petruț Ion, ambii din comuna Lăpușul Românesc, jud. Someș pentru delictul de violență contra persoanelor p.p. de art. 332 CP. și Bogza Dumitru din comuna Groși jud. Someș, pentru delictul de instigare publică p.p. de art. 327 al I.C.P. conform art. 4 al.1 Pr. pen.

În baza art 304 C.J.M. obligă pe susnumiții condamnați la plata sumei de câte 1000 lei cheltuieli de judecată, iar în baza art. 463 C.J.M. se compută detențiunea preventivă pentru cei arestați.

Tribunalul reintrând în ședință publică, președintele conform art.—C.J.M. a dat citire dispozitivului de mai sus.

Dată și citită în ședința publică azi 15 februarie 1949.

Se invită procurorul militar a însărcina pe greșier să citească în prezența sa această sentință în prezența condamnaților de mai sus și să încunostiințeze că au dreptul la recurs la Curtea militară de casare și justiție conform art. —C.J.M

Urmează semnăturile...

Pentru conformitate

Prim greșier ss Pop Ioan L.S.

Despre presiunile autorităților comuniste asupra credincioșilor din Lăpușul Românesc, asupra preotului Atanase Oniga relatează și teologul de atunci, Victor Toma, astăzi avocat în Dej.

După ce, în ziua de 26 octombrie 1948, de Sf. Dumitru, credincioșii din Lăpușul Românesc au alungat comisia de unificare, Securitatea a pregătit arestarea preotului și a tânărului teolog pentru a determina astfel credincioșii, prin teroare, să treacă la Ortodoxie.

Preotul Oniga și teologul Toma s-au ascuns în codru; armata adusă în camioane a arestat-o pe preoteasă, pe mama lui Toma și un mare număr de credincioși. Urcați cu forța în camioane și transportați la Penitenciarul din Cluj, au fost judecați de Tribunalul Militar la data de 11 febr. 1949 și condamnați prin Sentința 500. Un număr de 23 de credincioși au fost astfel privați de libertate.

După ani de pribegie, în care a fost ajutat de oameni inimoși și curajoși, Securitatea a aflat locul în care se ascundea preotul Atanase Oniga. Nifon Casian adunase provizii din Rohia și Boiereni, le încărcase într-o sanie și, înainte de sărbătorile Crăciunului din anul 1952, se îndreptă cu ele spre satul Valea Hranei, unde se ascundea părintele. În satul Dealul Mare i s-a răsturnat sania, iar un pădurar din Rohia, văzând cu ce era sania încărcată a înțeles despre ce este vorba și a anunțat Securitatea.

În noaptea de 5 spre 6 ianuarie 1953, preotul avu o presimțire sumbră. Deși era gerul Bobotezii, ieși din casă împreună cu studentul Mircea Dobre pentru a petrece noaptea în podul de la șură. Din cauza frigului, au fost nevoiți însă să intre în casă. În timp ce se încălzeau în jurul sobei, studentul Mircea Dobre, vede pe fereastră că sunt înconjurați de securiști. Studentul iese și se predă, după ce preotul Oniga a refuzat să-i dea pistolul pentru a se sinucide. Părintele închide ușa, pe care o baricadează cu spatele. Securii deschid focul asupra ușii cu o armă automată. Ciuruit de 32 de gloanțe, părintele Oniga moare pe masa de operație, la spitalul din Dej, rostind cu voce stinsă cuvintele: îi iert pe toți, Doamne, iartă-i și Tu, iar acum primește, Doamne, sufletul robului Tău în împărăția Cerurilor.

A fost îngropat într-un loc necunoscut din Cimitirul orașului Dej.³

Teologul Toma Victor, ajutat de notarul Ioan Mureșan din Lăpuș, a obținut o legitimație falsă, pe numele Pop Grigore, cu care a plecat la Cluj, unde s-a înscris la Facultatea de Drept; a fost găzduit într-o familie originară din Lăpuș. O vreme nu a mai fost urmărit deoarece se credea că a murit.

Deși se știa "fugar", frecvența biserica. Din anul III nu a mai avut curajul de a urma cursurile la zi și s-a înscris la fără frecvență, angajându-se, în același timp, ca profesor suplinitor, dar i s-a desfăcut contractul de muncă atunci când s-a descoperit cine este.

Din anul IV s-a transferat din nou la zi, dar cu puțin timp înainte de a o termina, în 1952, a fost exmatriculat din facultate.

A cutreierat tot Ardealul pentru a se angaja, dar nu a primit decât postul de manipulant la Exploatarea minieră Țibleș. Apoi s-a angajat ca ospătar, dar, după câteva luni a fost dat afară, explicându-i-se că «așa sunt indicațiile», înființându-se la Tg. Lăpuș U.R.C.C.-ul⁴ a fost angajat contabil, dar la scurtă vreme i s-a desfăcut și aici contractul de muncă.

În toată această perioadă, a înaintat Ministerului Învățământului memorii prin care cerea să se revină asupra exmatriculării. Cu greu a fost angajat la Cooperativa Invalizilor din Dej, apoi, revenindu-se asupra exmatriculării, a fost numit avocat stagiar în Beclean. După doi ani, în 1956, a fost transferat într-un birou mai mare în Dej, între avocați maghiari, evrei și câțiva români, toți oameni în vârstă și suspectați de Securitate. La scurt timp după aceea, a fost invitat la Securitate de către ofițerul Ungvari, care i-a propus să fie "omul lor" și să le dea informații în legătură cu avocații și judecătorii din Dej. Desigur, avocatul Toma Victor a refuzat și, în plus, a vorbit colegilor despre cele întâmplate la Securitate. Din nefericire, nu după mult timp, Comisia de disciplină a hotărât excluderea și radierea sa de pe tabelul de avocați. Era căsătorit, avea doi copii, iar soția sa a fost de asemenea dată afară din serviciu. Comisia centrală de disciplină din București a modificat pedeapsa, în sensul transferului său în altă regiune timp de un an, după care s-a reîntors în Dej, unde profesează meseria de avocat și astăzi.

Părintelui Pompei Onofrei, "vicarul de fier", paroh în Sibiu, a fost numit vicar pentru partea sudică a Transilvaniei (Sibiu-Brașov) de către cardinalul Alexandru Todea, în timpul prigoanei comuniste; i se mai spunea și "patriarh al Munților Făgăraș", pentru vârsta sa venerabilă și pentru meritele sale excepționale în apărarea Bisericii Române Unite.

Suferințele părintelui pentru Biserică și Neam au început încă din septembrie 1940, imediat ce ungerii, prin Dictatul de la Viena, au ocupat Ardealul de Nord, inclusiv Clujul, unde părintele Onofrei

³ Fragmentul referitor la sfârșitul tragic al părintelui Atanase Oniga, este preluat din lucrarea inginerul Gavril Duda citată mai sus.

⁴ Uniunea Raională a Cooperativelor de Consum.

era secretar episcopal și paroh al catedralei "Schimbarea la Față". Sfinția Sa își amintește⁵: «în ziua de 12 septembrie 1940, armata română s-a retras, prin Cluj, în România (granița de atunci se afla în Feleac); soldații erau plini de amărăciune. Noi, românii, am rămas pradă unui vandalism feroce.

Ungurii au început teroarea: românii erau bătuți în plină stradă. Au năvălit într-o prăvălie de pe strada Regina Maria, lângă Primăria orașului Cluj, unde se vindeau arme de vânat, pistoale și cartușe etc, le-au furat și au început să tragă în aer, spre a-i teroriza pe locuitori. (...)

Pe străzi, unгурii au trecut la manifestații cu amenințări la adresa românilor. Când au ajuns în dreptul catedralei "Schimbarea la Față" din Cluj și a vechiului Seminar teologic greco-catolic român, s-au oprit în fața geamului camerei în care locuiam, au ridicat pumnii, au amenințat și au strigat împotriva noastră.

Loc ocrotitor era numai biserica, unde se refugiau bieții români. Scenele ce s-au petrecut în timpurile acelea sunt teribile, fără exagerare, și nu se pot descrie în adevărata lor goliciune și barbarie.

În 15 septembrie 1940 a avut loc primirea lui Miklos Horthy la Cluj, la care a fost invitat oficial și a participat episcopul nostru, dr. Iuliu Hossu; în alocuțiunea sa a cerut înaltului Regent libertate și drepturi egale românilor. Voci din mulțime îl huiduiau.

Tot în 15 septembrie 1940, a intrat în camera mea o bandă de unguri civili, mi-au luat aparatul telefonic, m-au amenințat și bruscat cum știau ei. În seara aceleiași zile, era Duminică, după ce s-a închis biserica, în fața catedralei s-au adunat numeroși unguri, care strigau: "Tăiască poliția ungurească!" (Ejlen a magyar rendorseg) și «moarte preotului». În jurul orei 9 seara, au intrat ofițeri și soldați unguri în camera mea, însoțiți și de civili, și au cerut să le spun unde am ascuns arme în biserică, ca să-l atacăm pe Horthy și pe soldații maghiari. Eu le-am răspuns că nu știu nimic despre așa ceva. Atunci au început să mă bată peste cap cu pumnii; un ofițer mi-a pus pistolul la tâmplă, a tras, dar n-a luat foc arma; atunci altul a început să înjure diabolic, mi-a pus pistolul la inimă și a tras, dar arma nu a luat foc. M-au înjurat și m-au bătut din nou cu pumnii în cap și peste față, m-au tras de barbă. Mi-au devastat camera: au furat, au distrus tablouri, au aruncat pe jos portretul episcopului meu, Iuliu Hossu. Apoi m-au urcat în podul catedralei în căutare de arme, dar, desigur, n-au găsit nimic. M-au trecut în podul casei (Seminariului), unde au căutat iarăși arme. S-au înțeles între ei, în ungurește, să mă spânzure în pod, de o grindă. Au luat o centură să mă sugrume; eu mi-am vârât mâna între beragată și curea, m-am apărat cât am putut. Atunci, în pod a urcat un civil ungur și au început să discute între ei; în acel timp, spontan, scurt, am aruncat cureaua de la gât. Apoi ei au găsit un cablu electric, pe care mi l-au înfășurat în jurul gâtului, iar un capăt l-au dat peste grindă și au început să tragă de el, dar s-a rupt sârma. Atunci au început să mă bată și să mă taie la față cu un briceag. Apoi m-au coborât în pivniță, după arme. Acolo m-au bătut din nou. În acel interval, a apărut un locotenent - l-au strigat pe nume, Toth - care le-a spus că a venit cu mașina să mă ducă la podul râului Someșul Mic, unde să mă împuște sau să mă arunce în râu. Când să mă urce în mașină, era în jurul orei 21, strada gemea de oameni, ce strigau "Trăiască revoluția maghiară!" și încercau să mă lovească în cap. M-am aplecat și am intrat în mașină, împreună cu ofițerul și cu însoțitorii lui. Au intrat pe la Poliție. Eu am rămas în mașină cu un agent, dar am sărit jos după ei și am intrat în birou, spre surprinderea lor. Eram plin de sânge, barba ruptă, capul umflat. Mi-au oferit apă și pilule pentru dureri de cap. Am refuzat, gândindu-mă că vor să mă otrăvească.

A urmat ancheta, prin interpret, căci nu le convenea că vorbesc românește, în timpul anchetei, căpitanul dr. Ujvarozsi - care în 1917, la instalarea I.P.S. episcop dr. Iuliu Hossu era ofițer tânăr, delegat al guvernului de la Budapesta la Gherla - a spus că-l cunoaște pe episcopul meu și l-am rugat să mă ducă la el. El a spus că sunt nevinovat și că îmi dă o cameră, să rămân acolo până dimineața. I-am cerut să stea și el cu mine peste noapte, ca să fiu în siguranță. N-a acceptat. Atunci au adus o mașină - pe care am plătit-o din banii ce-i aveam la mine - și m-au predat la parohia romano-catolică din Cluj. Tot timpul m-am rugat să-i ierte Dumnezeu și să nu-i urască, ca să pot muri unit cu Dumnezeu.

În dimineața de luni, 16 septembrie 1940, un agent de poliție ungur a venit la ora 6 la parohia romano-catolică, de unde m-a luat și m-a condus, la cererea mea, la Episcopia Greco-Catolică. După Sfânta Liturghie, Excelența Sa episcopul Iuliu Hossu, m-a întrebat despre toate cum s-au petrecut. I-am relatat tot, apoi Excelența Sa a mers personal la fața locului, la Institutul de Teologie. Acolo, santinela l-a oprit, punându-i arma în piept. Excelența Sa episcopul dr. Iuliu Hossu, s-a întors la reședința din str. Moșilor 24 și, telefonic, a luat legătura cu conducătorii horthyști, reproșându-le cele întâmplate cu mine și cu dânsul.

⁵ Într-o declarație datată 11 iunie 1987, Sibiu.

Imediat, într-un ziar local maghiar din Cluj a apărut un articol de fond în care se afirma că la catedrala "Schimbarea la Față" și la Institutul Teologic Român Greco-Catolic, preotul Onofrei Pompei a ascuns bombe și mitraliere și a organizat un complot contra lui Horthy, venit la Cluj.

La protestul Excelenței Sale episcopul Iuliu Hossu, s-a ordonat o anchetă și s-a constatat că totul a fost o înscenare. Excelența Sa a cerut conducerii orașului Cluj ca în același ziar și pe prima pagină să dezmințască totul oficial, căci s-a adus o mare și grea jignire Episcopiei Greco-Catolice și clerului român greco-catolic din Cluj. Cererea i-a fost împlinită, iar colonelul Bek -comandantul orașului împreună cu groful Bethlen - reprezentantul guvernului și cu generalul Iakoy, comandantul armatei din Cluj, s-au prezentat în audiență la Excelența Sa episcopul Iuliu Hossu, pentru a cere scuze.

Într-una din zilele lui septembrie 1940 (spre sfârșitul lunii), o persoană din familia Ciurdașiu (Ciordaș) mi-a transmis că o familie maghiară din Cluj i-a spus să-mi comunice să plec în România neocupată de horthyști, căci altfel voi fi împușcat pe stradă.

În ziua de 4 octombrie 1940, am primit o citație de expulzare semnată de colonelul Bek, comandantul orașului Cluj, în care se ordona să fiu la gara Cluj în timp două ore, cu mâncare rece pentru două zile. Am plecat urgent la Excelența Sa, episcopul dr. Iuliu Hossu, și i-am prezentat adresa de expulzare. Excelența Sa a protestat din nou, luând legătura cu comandantul Bek, care a răspuns: "Acest preot trebuie să plece imediat!" și a închis telefonul. Atunci Excelența Sa m-a asigurat că va interveni la guvern pentru a putea veni înapoi. Ulterior a și plecat la Budapesta cu avionul, apoi la București, dar fără rezultat.

În aceeași zi de vineri, 4 octombrie 1940, la orele 14, m-am dus la gară să-mi cumpăr bilet pentru România, dar în holul gării m-a luat poliția maghiară în primire și, împreună cu alți români din Cluj, aproximativ patru sute, am fost urcați într-un tren format din vagoane de vite.

Eram într-un vagon cu femei, bărbați, copii, familii întregi (familia Tilea Miluș - consilier la Curtea de Apel, familia dr. Centea etc). Sâmbătă, 5 octombrie 1940, dimineața la ora 6 am ajuns în gară la Oradea. Ne-au scos din vagon sub escortă, pentru necesități. Apoi, în aceeași zi la ora 10 ne-au dus, prin Salonta Mare, în Ungaria la gara Bekescsaba, unde iarăși ne-au scos din vagon sub escortă pentru necesități, apoi i-au dus pe românii arestați la restaurantul gării pentru a-și cumpăra de mâncare. Pe mine, santinelele nu m-au lăsat să merg cu ceilalți, ci m-au urcat într-un vagon. Am întrebat de ce? Mi s-a spus că voi vedea.

La orele 20 am plecat de la Bdkescsaba la Lokoshaza - Ungaria, unde am ajuns duminică dimineața la ora 7. Aici pe mine m-au dat jos din vagon, escortat între baionete, ca un criminal; eram așteptat de un plutonier ungur și de câțiva angajați de la calea ferată, unguri. Plutonierul ungur m-a întrebat de ce am scuiptat din vagon peste angajații de la calea ferată, și de ce am spus "budosz magyar"? I-am răspuns că eu nu am făcut așa ceva. Plutonierul m-a bătut crunt, peste cap și peste față, apoi a luat țeava armei și a ridicat-o să mă lovească; dacă nu-mi înclinam capul, mi-l crăpa; așa însă, patul puștii mi-a căzut peste umărul stâng. Același plutonier mi-a dat apoi timp de gândire să recunosc până seara și mi-a cerut să nu spun nimănui ce mi-au făcut. Am fost urcat în vagon și o santinelă a urcat cu mine să observe dacă le spun celorlalți ce mi s-a întâmplat.

În aceeași zi, după-amiază, mi s-a făcut o percheziție, după care am plecat spre Arad cu acceleratul Viena - Budapesta - București.

La Arad am stat între 7-22 octombrie 1940. A urmat o anchetă făcută la Prefectura județului de către o comisie mixtă, compusă dintr-un ofițer german S.S., un ofițer horthyst maghiar, cu interpreți, pentru a se cerceta cazul meu. Am relatat ce am suferit la Cluj și la Lokoshaza - Ungaria; am cerut să fie trecută declarația mea în procesul-verbal. Au refuzat să facă acte oficiale. Nu credeau că spun adevărul. Au răspuns că sunt invenții și că nu s-a petrecut nimic. (...) Aceasta îmi este declarația personală de care răspund sub jurământ că ea corespunde adevărului.»⁶

Începând cu octombrie 1947, părintele Pompei Onofrei este prigonit de către autoritățile comuniste. Este anchetat la Sibiu, iar după un an, în septembrie 1948, anchetat din nou, chiar de șeful Securității din Sibiu, Crăciun; în octombrie 1948, a fost luat în primire de către adjunctul acestuia. Tuturor anchetatorilor le-a răspuns scurt: «Credința nu o discut! Mă omorâți, mă împușcați, dar nu! Și așa trebuie să mor odată!»

Hărțuirea a continuat, iar în iulie 1949 a fost arestat. În procesul verbal întocmit la judecată este scris: "Liber, nesilit de nimeni, refuz să semnez trecerea la ortodocși."

⁶ În mărturisirea părintelui Pompei Onofrei sunt relatate și alte atrocități comise de autoritățile horthyste asupra sa, asupra episcopului Iuliu Hossu, precum și a altor preoți greco-catolici

La proces fuseseră chemați muncitorii care să ceară pedeapsa cu moartea, dar aceștia, datorită unei încercări, în loc de ora 10, au venit la 11. La Sibiu a fost închis la "neagra", o "celulă-mormânt", fără lumină, cu pământ pe jos, fără nici un obiect în interior, cu aer doar cât răzbătea prin crăpăturile scândurilor. Într-o altă celulă, directorul închisorii, Ioan Pop, de profesie pantofar, i-a instigat pe câțiva deținuți să-l omoare: "Acești oameni trebuie să fie omorâți ca dușmani ai socialismului. Puteți să-i omorâți, fără să fie nici o urmare pentru voi!" I-a dat apoi pistolul unui criminal, spunându-i: "Și așa ai pe suflet o crimă", dar criminalul a refuzat să tragă. Mai târziu, a fost mutat într-o altă "celulă-mormânt", unde era lac de transpirație după un sfert de oră.

În Joia Mare a anului 1952, a fost condamnat la patru ani de detenție și a fost trimis la Canal. Împreună cu el, au mai fost condamnați următorii clerici greco-catolici: protopopul Sărmășan, la opt ani; protopopul Radu Teodor din Sebeș, la cinci ani; preotul Vaieriu Stoian, la patru ani (mort în 1994, protopop al Mediașului).

La Canal, la Poarta Albă, cinci mii de deținuți stăteau în 15 barăci, într-un regim de lagăr nazist. Aici i-a întâlnit pe clericii: Iosif Pop, vicar la Tg. Mureș; preotul Simion Pop de lângă Reghin; preotul Ștefan, călugăr asumpționist⁷; preotul Crăciun de lângă Lugoj.

Mutat în sinistrul lagăr Peninsula, unde se practica bătaia cu palmele și cu parul până la leșin, preotul Onofrei a fost repartizat în brigada faimosului Zubrinski, supranumit "călăul Coloniei". Există și o brigadă de preoți deținuți, între care se afla preotul Blăjuț și preotul Sabău din Vatra Dornei.

Zubrinski și-a pus în cap să-l omoare pe părintele Onofrei, căruia i-a declarat că-l va distruge, fiind susținut și de ofițerul politic, plan căruia i s-a împotrivit însă comandantul, locotenentul-major Lazăr.

Mutat la Coasta Galeș, unde era și preotul Voștinaru din Lugoj, a trebuit să lucreze pe un ger cumplit, în condiții în care "erau depășite puterile pământeste". Brigadierul-șef Dorneanu dirija aici bătăile și pedepsele. Apoi părintele Onofrei a ajuns din nou la Poarta Albă și la Peninsula, unde a fost pedepsit cu "izolare" pentru că făcea rugăciuni și cateheză cu deținuții. Aici primeau o ciorbă de murături care nu se putea mânca, o bucată de "mălai" și o dată la trei zile, primeau 125 grame de pâine.

În detenție, părintele Onofrei oficia zilnic Sfânta Liutrghie, primind pâine din câte un pachet, iar vin, de la inginerii civili deținuți, care la rândul lor o primeau de la inginerii civili angajați la șantierul Canalului. Mulți se cuminecau la el. Părintele Onofrei consideră că, în ciuda condițiilor infernale, "noi am trăit Cerul pe Pământ, deoarece îl aveam pe Dumnezeu cu noi", că acolo "a fost o stare de frumusețe cerească", că acolo unde era iadul pe pământ, s-a creat o vie și puternică Biserică a lui Cristos. Se țineau predici și se făcea cateheză pe grupuri; participau medici, țărani, miniștri, profesori etc, care spuneau: "A venit Biserica în pușcărie" și afirmau că, de nu erau preoții, toți ar fi pierit în deznădejde. Părintele Onofrei mărturisește că: "A fost cea mai frumoasă pagină trăită pe Pământ, în ambianța lui Isus Euharistielui". Trăia acolo cele mai cumplite lipsuri trupesti, dar în cea mai apropiată comuniune cu Dumnezeu Isus.⁸

Părintele Onofrei a trecut apoi și prin temnițele Brașov, Codlea, Jilava și Gherla. A trebuit să reziste șantajului, foamei, mizeriei și intimidărilor. La Brașov a fost anchetat de către căpitanul de Securitate Francisc Solda, un secuî calvin, și de comandantul Securității din Brașov. Căpitanul Solda l-a tras de barbă și a încercat să-l izbească de perete cu capul, apoi a adus în încăpere un câine fioros, dresat să-l atace. Câinele l-a fixat cu privirea zece minute, în timp ce părintele Onofrei se ruga. Apoi fiara a ieșit din încăpere prin ușa întredeschisă.

La temnița din Gherla a fost ținut izolat, în beznă, într-o "celulă a morții", timp de mai bine de un an, iar hrană i-a fost o lătură ce nu se putea mânca; atunci când l-au scos, nu era în stare să se țină pe picioare.

După eliberare, a fost urmărit pas cu pas, până la căderea regimului comunist.

Ovidiu Liviu Oprea, secretarul personal al episcopului Iuliu Hossu, a fost arestat în octombrie 1948, trecând pe la mănăstirile Neamț și Căldărușani și pe la Canal.

Ilie Opriș (+), paroh în Bonțida - Cluj, a fost arestat și omorât în orașul Alba Iulia, în 1948.

Preotul Emil Oprișan a fost arestat și închis în lagărul Cernavodă.

Părintele **Gheorghe Oros**, preot la Pișcari, județul Satu Mare, a suferit ani de închisoare și deportare la Periprava și Jurilovca (Delta Dunării) pentru că nu și-a părăsit credința catolică. După ieșirea din închisoare, a lucrat la secretariatul Liceului "M. Eminescu" din Satu Mare, până la pensionare.

⁷ Călugăr din ordinul «înălțării Domnului».

⁸ Aceeași bucurie o mărturisea și episcopul Ioan Ploscaru, care săruta zăvorul închisorii în care era mutat, precum și episcopul George Guțiu, când spunea, după eliberare: "îmi pare rău că nu sunt la închisoare".

Preotul **Ioan Ossian** (†) din Balta, lângă Șimleu Silvaniei, județul Sălaj, arestat în 1950, a fost profesor de latină și greacă la Liceul "Simion Bărnuțiu". A murit în lagărul de exterminare de la Ghencea în 1954, alături de preoții Vasile Șuta și Mihai Boca.

I. Oțoiu, paroh din Sibiu, a fost închis la Canal.

Florian Pal, preot în Vadu-Crișului, a fost închis și a stat ani grei în temnițele de la Oradea și Aiud. Reîntorcându-se în 1964, a fost încadrat muncitor la cooperativa din satul natal.

Preotul **Clemente Pandrea**, protopop de Cluj-Mănăstur, s-a născut la 8 noiembrie 1889, în comuna Mărgineni, județul Făgăraș. A făcut studiile primare în satul natal, iar liceul și Academia Teologică la Blaj. În 1914 devine pedagog la Internatul Vancean⁹ de băieți, apoi "actuar" (secretar în cancelaria mitropolitană). La 28 august 1918 este hirotonit preot greco-catolic și este numit provizoriu la parohia Șinca Veche.

În 1918, este numit paroh în comuna Ceanu Mic, municipiul Turda. S-a căsătorit cu Otilia, născută Pop, fiica preotului Pop din Râciul de Câmpie. Au avut nouă copii.

În 1927 este numit viceprotopop în Cojocna și paroh al Cojocnei, în locul preotului Iuliu Hațieganu (tatăl medicului prof. dr. Iuliu Hațieganu).

În 1930, odată cu înființarea noii eparhii a Maramureșului, s-a făcut și o nouă arondare a parohiilor, iar unele parohii din Arhidieceza Blajului au trecut la Dieceza de Cluj - Gherla. La cerere, arhiepiscopul dr. Iuliu Hossu îi conferă parohia Cluj - Mănăstur I, transferând totodată și sediul tractului¹⁰ protopopesesc de la Cojocna, aici. La 1 aprilie 1931 este instalat în noul sediu de către Ion Agârbiceanu, protopopul Clujului și delegatul episcopului. În Cluj - Mănăstur I; aici se afla cea dintâi biserică unită cu Roma, construită din piatră și cărămidă, de către iezuiți, la 70 - 80 de ani după Unirea cu Roma.

În urma Diktatului de la Viena (1940), rămâne alături de poporul său credincios sub ocupația horthystă, suferind șicane continue: percheziții la domiciliu, confiscări de animale și cereale. Pentru apărarea drepturilor mănăsturenilor, de multe ori a fost implicat în proces cu Statul maghiar.

Urmează apoi cea mai neagră etapă din istoria poporului român, ce începe o dată cu instalarea la putere a Partidului Comunist. Încă din 17 martie 1948, preotul Clemente Pandrea, împreună cu toți bărbații din casă, sunt arestați. După o săptămână, toți ceilalți sunt eliberați, dar părintele Clemente Pandrea este reținut în continuare și trecut la Securitate (23. III. 1948); este închis într-o celulă cu pat de scândură, hrănit doar cu un polonic mic de ciorbă pe zi, nu i se îngăduie să iasă la aer. Apoi, transferat într-o cameră de 3 x 4 m împreună cu alți 15 oameni, este nevoit să doarmă pe podea. Motivul detenției: s-a opus regimului (de fapt, muncilor de Duminică și din Sărbători).

În 10 octombrie 1948, lăsat pentru puțin timp liber, a predicat și citit circulara episcopului dr. Iuliu Hossu, prin care erau caterisiți cei ce se lepădaseră de credință. Urmărit de Securitate, din 11 octombrie 1948, reușește să se ascundă până în 29 decembrie 1951. Între timp, familia îi este evacuată din casă, în vreme de iarnă, șicanată atât de autorități cât și de preotul ortodox din localitate.

Este arestat din nou și condamnat la șase luni de închisoare - între 14 octombrie 1953 și 11 aprilie 1954 - de către Tribunalul Militar Teritorial Oradea, prin Sentința nr. 30/18 ianuarie 1954.

Între 11 octombrie 1948 și 29 iunie 1965, a fost lipsit de orice venit, iar de la 1 mai 1965 a primit un ajutor social nesemnificativ. Ultima percheziție i-a fost făcută la 16 septembrie 1961, când i s-au confiscat 60 de caiete, compuneri personale și traduceri pe teme religioase (pentru ritul greco-catolic, precum și multe reviste și cărți valoroase din patrimoniul spiritual al Bisericii Catolice).

Pentru cultul de adorație al Preasfintei Inimi a lui Isus, a publicat, pe când Biserica Română Unită era încă în legalitate, o carte intitulată "Un ceas cu Isus", apreciată de cler și de credincioși. În timpul opresiunii comuniste, această broșură s-a reeditat la Vatican de către o credincioasă greco-catolică, pentru românii din străinătate.

Părintele **Clemente Pandrea** a murit cu Rozarul în mână, în ziua de 31 august 1973, neclintit, fidel credinței catolice. În cei 55 de ani de preoție a săvârșit 22.506 Sfinte Liturghii.¹¹

Părintele dr. Liviu Victor Pandrea, născut la 2 august 1915, în satul Aruncuta, comuna Frata, județul Cluj, din părinții Vincențiu Pandrea - preot greco-catolic și Ana-Maria, n. Răduțiu, și-a făcut primele trei clase primare în satul Aruncuta, clasa a IV-a la Cluj, apoi a urmat și absolvit liceul "Gh. Barițiu" din Cluj, luându-și bacalaureatul în iunie 1932; obținând o bursă, a plecat la Roma, unde a urmat și absolvit Institutul "De Propaganda Fide": bacalaureatul în teologie "magna cum laude" în 1934, iar licența în teologie în 1938. A fost apoi trimis de către Institut la Universitatea Catholică,

⁹ Internatul zidit la Blaj de mitropolitul Ioan Vancea

¹⁰ district, suma parohiilor conduse de un protopop

¹¹ Cele de mai sus sunt relatate de Paul Eftimiu Pandrea, fiul său domiciliat în Cluj-Napoca

Facultatea de Științe Sociale și Politice, absolvind secția "Missionaires de Travail" (cele de mai sus sunt relatate de Paul Eftimiu Pandrea, fiul său domiciliat în Cluj-Napoca) cu mențiunea "Tres Bien" în 28 iunie 1939.

Reîntors în țară, este numit profesor de Religie la Școala Normală de învățătoare și la Liceul Comercial de fete din Blaj. În septembrie 1940, este transferat la Academia de Teologie din Blaj, ca director spiritual și profesor de Sociologie, suplinind totodată și catedra de Limbă italiană de la Liceul "Sf. Vasile".

În 1941, la 20 noiembrie, i s-a permis să-și reia studiile pentru doctorat în Teologie, pe care l-a susținut în 14 iulie 1942, cu teza "De notione atque christiana integratione - Laboris - adnotatione ad canonem 1524", promovată cu calificativul "magna cum laude".

Reîntors la Blaj, activează ca spiritual și profesor de Sociologie la Academia de Teologie din Blaj, în perioada 1 decembrie 1942 - 1 iulie 1946. Cursul său "Hitlerismul și ororile lui" a fost deosebit de apreciat de studenți.

În 1946 este transferat în cadrul Diecezei de Cluj - Gherla și numit paroh în Cluj III, pe atunci tot sectorul sudic al orașului, cuprins între Calea Turzii și Calea Dorobanților.

În anul următor venirii sale la Cluj, la 21 septembrie 1947, deschide o capelă pe strada A. Mureșanu, mai întâi în localul Grădiniței de copii de la nr. 49 și, din Joia înălțării, 10 iunie 1947, în casa prim-curatorului Aurel Sasu, pe aceeași stradă la nr. 34, întrucât Inspectoratul Școlar interzisese folosirea pe mai departe a localului Grădiniței drept capelă. Luni, 21 iunie 1948, a avut loc slujba arhierescă săvârșită de I.P.S. dr. Iuliu Hossu, care își exprimă deplina mulțumire pentru atmosfera de familie găsită în parohie și față de felul de a participa al credincioșilor la Sfânta Liturghie.

Era în vara lui 1948, când Moscova făcea ultimele preparative pentru punerea în afara legii a Bisericii Române Unite, nelegiuire ce se va întâmpla în ultimul trimestru al aceluși fatidic an. Pe lângă predicile ținute în parohie, părintele Liviu Pandrea, servind și la Biserica Universității, a ținut în 10 octombrie, în această biserică, o predică amplă - comentată de posturile de radio străine BBC, Deutsche Welle, România Liberă și reprodusă apoi în diferite cărți (ex.: Biserica Română Unită, Madrid, 1952, p.337-342; Pierre Gherman, *L'âme Roumaine écartelée*, pp. 115-119) - în care cerea Bisericii Ortodoxe să-și definească poziția și să se desolidarizeze de persecuția ateo-moscovită, ale cărei victime erau românii uniți, fiind în joc onoarea, crezul și însăși existența viitoare a Bisericii surori.

Din 11 octombrie 1948 a trăit în clandestinitate, până la 4 iunie 1953 când, în urma unui denunț, a fost arestat, anchetat și torturat de Securitate (bătut cu o rangă de fier la călcâie câte o oră și jumătate, apoi ținut în baie cu picioarele în apă rece, un dinte smuls etc). Condamnat inițial la șase ani de închisoare, a fost transferat la Jilava apoi la Timișoara, apoi pus în libertate provizorie (în urma casării primei sentințe) între 25 septembrie 1954 și 1 aprilie 1955; a fost din nou arestat la 2 aprilie 1955 și condamnat la alți trei ani de închisoare, dar a fost amnistiat în 5 octombrie 1955.

După prima eliberare, părintele Liviu Pandrea a lucrat la Salubritate - Cluj, cu salariu de măturător de stradă, dar în octombrie 1955, după a doua eliberare, directorul Radu de la I.C.C. a refuzat să-l mai primească și a trebuit să se angajeze la Stațiunea Viticolă Experimentală, încadrat ca zilier. Ulterior a trecut ca traducător și apoi coordonator al mării lucrări solicitate de Academia R.P.R. "Raionarea soiurilor și speciilor pomicele din Transilvania". În ciuda aportului său la această lucrare, din octombrie 1955 până în 23 septembrie 1956, părintele Liviu Pandrea a fost pontat ca simplu zilier. În 24 septembrie 1956, obține postul de steno-dactilograf la Oficiul de Control al Mărfurilor. Această numire se explică și prin faptul că între 1947-1948 fusese ales Președinte al Filialei Cluj a Societății Române de Stenodactilografie. A lucrat la O.C.M. până în 25 decembrie 1958, când Centrala Oficiului de Control al Mărfurilor din București i-a cerut mutarea, persoana unui preot fiind nedorită în cadrul O.C.M. Se face un schimb cu o dactilografă de la Stațiunea Experimentală Viticolă - aceasta fiind membră de partid - și este încadrat ca dactilograf în locul ei la Stațiunea Experimentală Viticolă.

Pe lângă munca ce-i revenea, a tradus o serie de cărți de pomicultură și floricultură, precum și articole de specialitate din și în limbile franceză, engleză și italiană.

La 16 septembrie 1960, se transferă ca traducător la Uzina Tehnofrig din Cluj, ca traducător autorizat de Academia R.P.R. pentru limbile engleză, franceză, spaniolă și italiană. A fost și profesor de limbi străine pentru cei trimiși în străinătate, din cadrul Uzinei (în India, Sudan, Grecia, Italia).

Prin cercetări făcute din inițiativa personală, a elaborat studii tehnice deosebit de utile. Mai târziu, este cerut și transferat "în interes de serviciu" la Biblioteca Centrală a Institutului Agronomic din Cluj, în calitate de șef de serviciu al Bibliotecii și va rămâne aici până la data de 31 decembrie 1979, când

este pensionat pentru limită de vârstă. A întocmit, între altele, împreună cu prof. dr. Ioan Puia, un ghid metodologic destinat studenților, preluat de Ministerul învățământului și difuzat în întreaga țară.

În 1966 a colaborat cu profesorul universitar dr. Mihail Bogdan la Dicționarul Englez-Român, Editura Științifică. În calitate de coautor, împreună cu ing. Marcel Popa, a publicat la Editura Tehnică din București un "Dicționar de Termotehnică, mașini termice și agregate frigorifice".

În timpul dictaturii comuniste, a îndrumat tineri înclinați spre preoție -cum ar fi prof. univ. Nicolae Both sau Petre Rebreanu - a îngrijit bolnavi, administrându-le Sfintele Taine acasă sau în spitale.

Din 1990 a predat cursul de Teologie ascetică și mistică la Institutul Teologic Universitar Român Unit din Cluj-Napoca; a fost și spiritualul Seminarului teologic până în 1994, când s-a îmbolnăvit grav.

În 1993, părintele Liviu Pandrea reușește să publice, în sfârșit, traducerea Psalmilor din ebraică, lucrare începută cu mai bine de patruzeci de ani în urmă: "Cartea Psalmilor", Editură "Viața creștină" Cluj, 1993. Textul publicat este doar o parte a unei lucrări mai ample, în care se dau, pentru fiecare psalm în parte, lămuriri lexicale și exegetice, planul ideilor care structurează fiecare poem și, în final, un comentariu teologic al psalmului studiat.

La 26 mai 1986, Eminentă Sa, cardinalul dr. Alexandru Todea, pe atunci doar mitropolit de Blaj, i-a făcut o vizită acasă pentru a-i propune să devină episcop. A refuzat, motivând că nu are calitățile necesare pentru un astfel de rol. «E ca și când, unui cântăreț fără calități vocale deosebite, i-ai propune să devină prim-solist la Operă. Nu, nu e pentru mine. Vocea mea n-ar face față unui astfel de rol» - a răspuns cu modestie părintele.

Preotul dr. **Vincentiu Pandrea**, născut la 20 aprilie 1888 în comuna Mărgineni, județul Făgăraș, a făcut studiile primare în Școala confesională greco-catolică din sat, liceul în Blaj, absolvind examenul de maturitate cu calificativul "eminent", iar studiile universitare la Academia Teologică din Blaj, fiind - alături de istoricul Zenovie Pâclișanu - unul dintre studenții preferați ai profesorului Vasile Suciș, viitorul mitropolit, în 1910 obține "Absolutoriu teologic"¹² și este reținut la Blaj, încredințându-i-se administrarea averii și bunurilor mitropoliei, timp de un an. Căsătorindu-se cu Ana Maria Răduțiu, fiica preotului din Cerghizel, este numit paroh greco-catolic în Aruncuta, protopopiatul Cojocna - Cluj, unde va păstori până la 15 septembrie 1923, când este transferat paroh în Cluj III; aici va activa până la pensionarea sa, în 31 decembrie 1946.

Înființându-se Universitatea din Cluj în 1918, părintele Vincentiu Pandrea a devenit student la fără frecvență și a promovat examenul de doctorat în Drept Canonic, obținând diploma cu nr. 2263 din 21 mai 1921.

Căsătoria le-a fost binecuvântată cu șase copii: Viorica Elena (1913), Liviu Victor (1915), Virgil (1918), Sabin (1920), Eugen Vincentiu (1923) și Lucia Ana (1926).

A fost arestat sub stăpânirea austro-ungară, între 8 septembrie 1916 și 10 iunie 1917 și internat în lagăr la Sopron unde a fost maltratat, amenințat cu spânzurătoarea¹³, etc. În urma Diktatului de la Viena, 30 august 1940, a rămas să sufere la Cluj, alături de credincioșii lui. După 1948, comuniștii i-au persecutat familia, dar echipa de securiști venită să-l aresteze l-a găsit la pat, paralizat, lăsându-l astfel acasă. S-a stins senin, împărțit cu Sfintele Taine, în 20 noiembrie 1970, îngrijit de fiul Liviu Victor și fiica sa, Lucia.

¹² Diplomă de absolvire.

¹³ Sebastian Stanca, "Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului". Cluj, 1923, p. 107-109.